

Draaiboek

**Prenatale groepsvoorlichting
door verloskundigen**

Colofon

Draaiboek Prenatale groepsvoorlichting voor verloskundigen. Dit is een uitgave van de Koninklijke Nederlandse Organisatie van Verloskundigen (KNOV).

Auteurs

Anke Oostveen, Erna Ponds, Margriet Weide

Redactionele adviezen

Lex Boezeman, www.boezeman.com

Alle publicaties zijn te bestellen bij:

KNOV

Postbus 2001

3500 GA Utrecht

tel. 030 282 3100

fax 030 282 3101

e-mail info@knov.nl

© Koninklijke Nederlandse Organisatie van Verloskundigen, maart 2009.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de KNOV.

Inhoud

1	Inleiding	4
	Doel van het draaiboek	4
	Aanleiding	4
	Leeswijzer	5
	Werkgroep	5
Deel 1	Organisatie	
2	Oriëntatiefase	7
	Inhoudelijke verdieping	7
	Visie op prenatale groepsvoorlichting	7
	Verkenning van de omgeving	7
3	Vorbereidingsfase	10
	Verschillende mogelijkheden voor de organisatie	10
	Voor- en nadelen van de organisatie	11
4	Uitvoeringsfase	13
	Randvoorwaarden	13
	Organisatie	13
	Financiering	15
5	Evaluatiefase	17
	Planning	17
	Verschillende manieren	17
6	Overzicht actiepunten	18
Deel II	Inhoudelijke onderwerpen	
	Diverse voorlichtingsavonden	20
	Onderwerpen voor de eerste groepsbijeenkomst tussen 14-17 weken	21
	Onderwerpen voor de tweede groepsbijeenkomst rond 30 weken	22
	Bijlagen	
Bijlage 1	Folder voor gemeenten	23
Bijlage 2	Voorbeeldbrief aan gemeenten	24
Bijlage 3	Illustraties verstrijking en ontsluiting	25
Bijlage 4	Film in- en uitwendige spildraai	26
Bijlage 5	Evaluatieformulier deelnemers groepsvoorlichting	27
Bijlage 6	Activiteitenplan	31
Bijlage 7	Handige tips	32
Bijlage 8	Voorbeeld voorlichtingsbijeenkomst	35

1 Inleiding

Doel van het draaiboek

Dit draaiboek beschrijft de inhoud en de aanpak van de prenatale groepsvoorlichting door verloskundigen. Verloskundigen die met prenatale groepsvoorlichting willen starten kunnen dit gebruiken bij hun voorbereidingen. Het draaiboek is een hulpmiddel waarmee een vertaalslag naar de eigen situatie moet worden gemaakt. Dit vraagt nog de nodige tijd en inzet van verloskundigen.

Voor alle duidelijkheid: met prenatale voorlichting wordt hier niet de voorlichting bedoeld die verloskundigen, huisartsen en gynaecologen geven tijdens hun reguliere consulten en individuele huisbezoeken en dergelijke. Het gaat hier om groepsbijeenkomsten voor specifieke doelgroepen.

Voor wie

Dit draaiboek richt zich op groepsvoorlichting aan de 'gemiddelde' Nederlandse zwangere vrouw. Het Erfocentrum en het NIGZ hebben, in samenwerking met de KNOV alle Voorlichters eigen taal en cultuur (Vetc'ers) en allochtone zorgconsulenten getraind om voorlichting te kunnen geven over 'gezond zwanger' aan migranten. De voorlichters maken daarbij gebruik van voorlichtingsplaten (in gedrukte en digitale vorm) en een voorlichtingsmap 'Gezond zwanger'. Verloskundigen kunnen deze ook bestellen bij het NIGZ.

Aanleiding

Het geven van informatie kan op allerlei verschillende manieren: individueel consult, groepsvoorlichting, schriftelijk. Informatie over onderwerpen die alle zwangeren aangaan of die iedereen volgens de WGBO zou moeten krijgen, leent zich goed voor groepsvoorlichting. Groepsvoorlichting heeft tevens als voordeel dat veel mensen tegelijkertijd bereikt worden waardoor de verloskundige tijdens het individuele consult meer tijd heeft voor andere zaken. De groepsbijeenkomsten zijn een goede mogelijkheid voor onderling contact en uitwisseling van ervaringen tussen de deelnemers.

Ook in de nieuwe standaard *Prenatale verloskundige begeleiding* (december 2008) beveelt de KNOV aan om groepsbijeenkomsten te organiseren.

Met voorlichting kan de verloskundige vrouwen versterken in hun autonomie. Voorlichting kan namelijk:

- kennis en inzicht vergroten. Informatie over bijvoorbeeld lichamelijke klachten tijdens de zwangerschap kan ertoe leiden dat vrouwen weten welke klachten 'normaal' zijn en bij welke verschijnselen ze aan de bel moeten trekken;
- angst en onzekerheid wegnemen en het gevoel van controle vergroten. Informatie over de duur en het gebruikelijke verloop van de baring kan het onbekende van de bevalling voor een deel wegnemen en de vrouw geruststellen. De zwangere weet wat er ongeveer gaat gebeuren en heeft reële verwachtingen;
- keuzemogelijkheden in beeld brengen. Bijvoorbeeld over de wijze van bevallen (kruk, water, bed) en wat de zwangere dan moet regelen. Keuzes maken en zelf iets doen kunnen ook het gevoel van controle en het zelfvertrouwen doen toenemen.

Daar komt bij dat sinds 1 januari 2009 de gemeenten de regie voeren over het aanbieden van de prenatale voorlichting. In het kader van de Brede Doeluitkering voor Jeugd en Gezin worden de betreffende financiële middelen (in totaal € 5,8 miljoen) uit de AWBZ overgeheveld naar de gemeenten. Prenatale voorlichting wordt zo onderdeel van het gemeentelijke jeugdbeleid en wordt dan ook gekoppeld aan de Centra voor Jeugd en Gezin. (Met prenatale voorlichting wordt hier overigens niet de voorlichting bedoeld die verloskundigen, huisartsen en gynaecologen geven tijdens hun reguliere consulten en individuele huisbezoeken). De overdracht van de AWBZ-gefinancierde prenatale groepsvoorlichting naar de gemeenten is een uitgelezen mogelijkheid voor verloskundigen om hierin een duidelijke rol en positie in te nemen.

Leeswijzer

In deel I leest u waar u aan moet denken als u groepsvoorlichting wilt gaan organiseren. We maken onderscheid in de oriëntatiefase, de voorbereidingsfase, de uitvoeringsfase en de evaluatiefase. Dit deel wordt afgesloten met een lijst waarop alle actiepunten nog eens kort op een rijtje staan.

In deel II vindt u onderwerpen waarmee u de groepsvoorlichtingsbijeenkomst in kunt vullen. De onderwerpen zijn niet inhoudelijk uitgewerkt. Wij gaan uit van uw professionaliteit als verloskundige; u bent tenslotte bij uitstek degene die kennis van zaken heeft over al die onderwerpen.

In bijlage 1 vindt u de folder die in opdracht van het Ministerie van Jeugd en Gezin voor de gemeenten is geschreven. Deze folder gaat over de manier waarop een gemeente de regie kan pakken en de opdracht voor prenatale voorlichting kan formuleren. Bijlage 2 bevat een voorbeeldbrief aan de gemeente wanneer u financiering voor groepsvoorlichting wilt aanvragen.

Omdat het lastig is om goed rechtenvrij illustratiemateriaal te vinden hebben wij in bijlage 3 aparte illustraties toegevoegd over de verstrijking en ontsluiting. Om dezelfde reden kunt u het in bijlage 4 aangeboden filmpje van de in- en uitwendige spildraai kopiëren.

Een voorbeeld van een evaluatieformulier voor deelnemers van de groepsvoorlichting is opgenomen in bijlage 5. Bijlage 6 bestaat uit een activiteitenplan met te ondernemen activiteiten. Omdat voor veel verloskundigen het geven van groepsvoorlichting nieuw is hebben wij in bijlage 7 handige tips verzameld. En tot slot hebben wij in bijlage 8 een voorbeeld van een voorlichtingsbijeenkomst opgenomen. Deze presentatie is gemaakt door Truus Gale. Zij en haar collega's waren bereid om deze beschikbaar te stellen voor iedereen die wil starten met groepsvoorlichting.

Werkgroep

Dit draaiboek is tot stand gekomen in afstemming met een werkgroep bestaande uit: Truus Gale, Uta Englaender, Mary Zwart, Lotte Ouweland en Mieke Beentjes. Zij zijn verloskundigen die veel ervaring hebben met het geven van groepsvoorlichting.

Deel I Organisatie

2 Oriëntatiefase

Prenatale groepsvoorlichting is voor sommige verloskundigenpraktijken een nieuwe activiteit. Indien u van plan bent om prenatale groepsvoorlichting op te zetten is het verstandig om eerst met elkaar binnen de praktijk over prenatale groepsvoorlichting van gedachten te wisselen. Daarnaast is het van belang om de omgeving te verkennen. Het resultaat van deze oriëntatiefase zal leiden tot een voorlopige visie op prenatale groepsvoorlichting en mogelijk ook al inzicht geven in de wijze waarop dit kan plaatsvinden.

Inhoudelijke verdieping

Om u inhoudelijk te verdiepen zijn de volgende informatiebronnen goed bruikbaar:

- KNOV standaard *Prenatale verloskundige begeleiding* (december 2008);
- KNOV standaard *Niet-vorderende ontsluiting* (2006);
- CBO richtlijn *Medicamenten- en pijnbehandeling tijdens de bevalling* (december 2008);
- KNOV standpunt *Pijn* (verwacht najaar 2009)
- KNOV folder *Jouw bevalling: hoe bereid je je voor?* (maart 2008)
- KNOV folder *Jouw bevalling: hoe ga je om met pijn?* (maart 2008)
- *Folder gemeenten prenatale voorlichting*
- A. Crebas: *Handboek coaching aanstaande ouders* (Assen 2006);
- Actiz: *productencatalogus prenatale voorlichting* (Utrecht 2008);

Visie op prenatale groepsvoorlichting

Het is van belang om te weten hoe de verloskundigen binnen uw praktijk denken over prenatale groepsvoorlichting. In hoeverre draagt naar uw mening prenatale groepsvoorlichting bijvoorbeeld bij aan een optimale zwangerschap en een optimale voorbereiding op de bevalling? En op welke momenten in de zwangerschap kan er het beste groepsvoorlichting worden gegeven? Vindt u dat prenatale groepsvoorlichting onderdeel uit moet maken van de reguliere zorg in de prenatale fase? Ambieert u een regierol in de totale groepsvoorlichting inclusief zwangerschapsgymnastiek en dergelijke? Bespreek met elkaar of prenatale groepsvoorlichting door alle verloskundigen dient te worden uitgevoerd, door een of enkele verloskundigen van de praktijk.

Zo formuleert u gezamenlijk uw visie op prenatale groepsvoorlichting.

Verkenning van de omgeving

Bij het opzetten van prenatale groepsvoorlichting zijn meerdere partijen betrokken. Het is belangrijk om in de oriëntatiefase deze partijen te benoemen en zicht te krijgen op hun betrokkenheid en belangen bij prenatale groepsvoorlichting. Hieronder volgt een globaal overzicht van die partijen (in willekeurige volgorde).

Eerstelijns verloskundigen in de regio

Andere eerstelijns verloskundigen in de kring/regio zijn mogelijk ook bezig met het opzetten van prenatale groepsvoorlichting. Misschien doen zij dit al langer. Afstemming hierover is noodzakelijk. Mogelijk kan dit leiden tot concrete samenwerking (bijvoorbeeld voor de taakverdeling, het gezamenlijk inhoudelijk protocol, de gezamenlijke visie, de ontwikkeling van de cursus, mogelijke bijdragen). Daardoor neemt u samen een sterke positie in naar de gemeente en de externe omgeving.

Zijn er geen andere initiatieven in uw regio, dan lijkt het zeer waarschijnlijk dat collega's van andere praktijken geïnformeerd willen worden over uw initiatief. Misschien kunt u hen alsnog enthousiast maken om samen te werken en mee te doen. Daarnaast is het ook mogelijk dat een verloskundige kring besluit om gezamenlijk financiering aan te vragen bij de gemeente.

Gemeente

De gemeente is de partij die sinds januari 2009 de regie heeft in de prenatale voorlichting. Iedere gemeente is vrij om de prenatale voorlichting naar eigen inzicht in te richten. Het is dus voor u belangrijk om te weten wat het beleid van uw gemeente is ten aanzien van prenatale voorlichting. Hoe groot is het budget dat de gemeente hiervoor ter beschikking stelt? U kunt het beste hierover contact opnemen met de verantwoordelijke wethouder of beleidsmedewerker.

Het ministerie van VWS, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en andere betrokken partijen hebben een handleiding voor gemeenten ontwikkeld over prenatale groepsvoorlichting. In de zomer van 2009 wordt de definitieve gedrukte versie verwacht. De concepthandleiding welke op de website van de VNG staat is als bijlage 1 toegevoegd.

Naast de regierol voor prenatale voorlichting dient elke gemeente in 2011 te beschikken over minimaal één centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). In een CJG biedt een gemeente opvoed- en opgroei-ondersteuning aan, in samenhang met de jeugdgezondheidszorg. Het CJG is bedoeld voor ouders, kinderen en jongeren van -9 maanden tot 23 jaar.

Verloskundigen zijn de eerste schakel in de keten van de ouder- en kindzorg. Zij zijn degenen die de toekomstige (risico)gezinnen als eerste te zien krijgen op het consult. Zij komen ook tijdens het kraambed bij de (risico)gezinnen thuis. Het is dus van belang dat verloskundigen bij de CJG ontwikkelingen worden betrokken.

Op de ledensite is hier meer informatie over te vinden via:

Leden > Eerstelijnsverloskundigen > Samenwerking > Centra voor jeugd en gezin.

Zwangere vrouwen en partners: de cliënten

Uit welke populatie bestaat uw praktijk? Hoe groot is uw beoogde doelgroep? Is het te verwachten dat u de gehele doelgroep van de praktijk kunt bereiken? En wil uw praktijk ook cliënten van de omliggende praktijken benaderen? Welke inspanningen moet u hiervoor leveren?

Andere eerstelijns partijen

Het betreft hier overige hulpverleners in de eerste lijn en organisaties die deel uitmaken van de regionale sociale kaart. U kunt daarbij denken aan de thuiszorg, kraamzorg, jeugdgezondheidszorg, fysiotherapeut, oefentherapeut. Partijen waarmee u als verloskundige bijvoorbeeld ook inhoudelijk de groepsvoorlichting kunt vormgeven of subsidie aan kunt vragen bij de gemeente. Het is met name van belang om met partijen die al een relatie hebben met de gemeente (zoals de JGZ) te verkennen of een gezamenlijke aanvraag voor groepsvoorlichting mogelijk is. Dit versterkt uw positie naar de gemeente.

Ziekenhuizen en gynaecologen in de regio

Wordt er al prenatale groepsvoorlichting in de regio gegeven door ziekenhuizen? Ook hier ligt inhoudelijke en organisatorische afstemming voor de hand. U kunt dit onderwerp bespreken in het Verloskundig Samenwerkingsverband, waarbij u ook de (verloskundige actieve) huisartsen kunt uitnodigen. Onderschat de meerwaarde hiervan niet.

Regionale Ondersteuning Structuur (ROS)

De ROS'sen zijn in het leven geroepen om onder andere de implementatie van kwaliteitsbeleid te ondersteunen. Regionale hulpverleners hebben inspraak in de jaarlijkse activiteiten van de ROS via de adviesraad/programmaraad of soortgelijke inspraakorganen. Zo nodig kunt u uw verloskundige vertegenwoordiger in dit orgaan benaderen met de vraag of zij kan pleiten voor opname van ondersteuning in hun werkplan.

3 Voorbereidingsfase

Het doorlopen van de voorbereidingsfase zorgt voor een besluit over de vorm waarin groepsvoorlichting verder uitgewerkt en geconcretiseerd gaat worden.

In deze fase kunnen de volgende vragen aan de orde worden gesteld:

- Is het wenselijk en haalbaar om prenatale groepsvoorlichting in de praktijk of op praktijkoverstijgend niveau te organiseren?
- Moet prenatale groepsvoorlichting door alle verloskundigen worden uitgevoerd of door een of enkele verloskundigen? Dit hangt nauw samen met de beslissing of prenatale groepsvoorlichting op praktijkniveau of op regionaal niveau wordt georganiseerd.
- Is het wenselijk en haalbaar om de regie in de totale prenatale groepsvoorlichting (waaronder gymnastiek, yoga e.d.) te voeren?
- Hoe ziet de inhoud van de prenatale groepsvoorlichting eruit?
- Hoe kunnen we samenwerken met eventuele andere partijen? (bijvoorbeeld met fysiotherapeuten, kraamzorg, JGZ e.d.)? Dit hangt nauw samen met de beslissing om al of niet de totale regie te willen hebben.

Verschillende mogelijkheden voor de organisatie

Er zijn verschillende mogelijkheden denkbaar om prenatale groepsvoorlichting op te zetten, namelijk:

1. U kunt de prenatale groepsvoorlichting zelf opzetten:
 - binnen uw eigen praktijk;
 - met enkele andere praktijken samen;
 - op regionaal/kringniveau;
 - in samenwerking met andere partijen met de eigen praktijk of op kringniveau.
2. U kunt ook een bijdrage leveren aan een cursus waarbij een andere partij het voortouw neemt. Hierbij kunt u een onderdeel verzorgen waar u veel verstand van hebt. De regie ligt in dit geval dus bij een andere partij.
3. U kunt ook de regie in de totale prenatale groepsvoorlichting naar u toe willen halen. In dat geval huurt u andere deskundigheden (zoals zwangerschapsgymnastiek- of yogadocenten) in of neemt u hen in dienst.

Voor- en nadelen van de organisatie

Hieronder worden de verschillende voor- en nadelen weergegeven van de organisatie van prenatale groepsvoorlichting op praktijkniveau en op praktijkoverstijgend niveau.

In eigen praktijk

Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none"> - Continuïteit voor cliënt: bekende verloskundige hulpverleners. - Extra contact met eigen cliënt. - Makkelijk te implementeren. - PR voor eigen praktijk. - Extra inkomsten in toekomst. - Laagdrempelig voor doelgroep. - Geen extra kosten voor huur ruimte mits in eigen praktijkruimte gegeven. - Door één verloskundige per praktijk te realiseren. - Eigen accenten kunnen worden aangebracht. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kwetsbaar wanneer een beperkt aantal verloskundigen het uitvoeren (bij ziekte en dergelijke). - Naar verhouding kost het veel tijd om als praktijk zelf de groepsvoorlichting vorm te geven. - Het kost geld om ruimte te huren als je geen eigen praktijk hebt waar deze groepsvoorlichting kan plaatsvinden. - Alleen staat de praktijk minder sterk naar de gemeente en de externe omgeving . - Investeringskosten komen ten laste van de praktijk.

Praktijkoverstijgend/met andere partijen/totale regie

Voordelen	Nadelen
<ul style="list-style-type: none"> - Sterke positie naar gemeente en externe omgeving. - Minder kwetsbaar. - Minder extra werkdruk op praktijkniveau. - Meer PR mogelijkheden (op grotere schaal). - Eenduidige cliënteninformatie. - Meer mensen tegelijkertijd te bereiken, omvang doelgroep is groter. - Structurele inbedding is makkelijker. - Investeringskosten worden gedeeld. 	<ul style="list-style-type: none"> - Afstemming met meerdere mensen/partijen, duidelijke samenwerkingsafspraken maken en vastleggen. - Fysiek verder weg voor de (meeste) cliënten. - Geen contact wellicht met verloskundige die de zwangerschap begeleidt. - Mogelijk extra kosten aan huur ruimte. - Expertise inhuren/in dienst nemen waar verloskundigen verantwoordelijk voor worden

Aandachtspunten

Gezien het bovenstaande zijn de volgende aandachtspunten dus bepalend voor de beslissing om de voorlichting op praktijk- dan wel praktijkoverstijgend niveau te organiseren:

- omvang en gewenst contact met de doelgroep;
- investeringskosten, investeringstijd en afstemming organisatie;
- aanwezige capaciteit en deskundigheid binnen de praktijk;
- positie ten opzichte van de gemeente en externe omgeving;
- eigen inbreng en regie.

Als praktijk moet u zelf een afweging maken welke punten voor u het zwaarste wegen.

4 Uitvoeringsfase

De wijze waarop de groepsvoorlichting georganiseerd wordt bepaalt ook in sterke mate de taken die hiervoor verricht moeten worden. In een activiteitenplan (bijlage 6) kunt u aangeven welke taken door wie wanneer uitgevoerd moeten worden. Het resultaat van de uitvoeringsfase is een concreet activiteitenplan. Op basis daarvan kunt u starten met prenatale groepsvoorlichting.

Over het algemeen wordt in het activiteitenplan puntsgewijs aandacht besteed aan de randvoorwaarden, de inhoudelijke en praktische organisatie en de financiering. Deze zaken worden hieronder kort besproken.

Randvoorwaarden

Benaderen doelgroep

U kunt uw doelgroep op verschillende manieren benaderen:

- breng via consulten en folders uw eigen zwangere cliënten op de hoogte;
- zet informatie op de website van de verloskundigenpraktijk;
- licht de tweede lijn hierover in, zoals ziekenhuizen via de VSV's;
- ga na of er plaatselijk samenwerkingsprojecten bestaan waarin aandacht voor prenatale groepsvoorlichting zou kunnen worden gegeven. Denk hierbij aan de Centra voor Jeugd en Gezin;
- verzoek huisartsen in de regio om cliënten te wijzen op prenatale groepsvoorlichting door verloskundigen.

Scholing

Voor het geven van groepsvoorlichting zijn een bepaalde attitude en een behoorlijke dosis kennis en vaardigheden vereist (zie bijlage 7). Stel gezamenlijk vast welke scholingsbehoefte er bij wie bestaat, welke scholingsmogelijkheden er zijn en maak afspraken over wie welke scholing zal volgen en wie zich waar inschrijft.

Afspraken samenwerkingspartners

Wanneer u samen gaat werken met andere verloskundigenpraktijken en/of andere samenwerkingspartners, zullen de taken en verantwoordelijkheden voor iedereen vastgesteld moeten worden. Ook moet u de inhoud van de prenatale groepsvoorlichting onderling afstemmen.

Wellicht is het verstandig om een samenwerkingsovereenkomst af te sluiten met uw samenwerkingspartners. De noodzaak hiervoor is echter afhankelijk van de relatie die er al bestaat met samenwerkingspartners. De ROS kan hierbij ondersteuning bieden.

Organisatie

Onderwerpen

Informatie over onderwerpen die alle zwangere cliënten aangaan of die iedereen volgens de WGBO zou moeten krijgen, leent zich goed voor groepsvoorlichting. Denk aan verloskundige zorgverlening, ontwikkelingen tijdens de zwangerschap, het verloop van de bevalling, de betekenis van pijn, omgaan met pijn en de mogelijkheden van pijnbehandeling tijdens de baring of het kraambed (zie hiervoor ook deel II van dit draaiboek).

Plaats

Waar gaat de groepsvoorlichting plaatsvinden? In de eigen praktijk of huurt u ergens een ruimte waarbij bijvoorbeeld al catering voorhanden is?

Moment in de zwangerschap

Op welk moment in de zwangerschap biedt u groepsvoorlichting aan? In de standaard *Prenatale verloskundige begeleiding* wordt van twee momenten in de zwangerschap uitgegaan (zie ook deel II). De voorlichtingsavonden kunnen onderscheiden worden door een verschillende omschrijving, waarmee u meteen duidelijk maakt voor wie de bijeenkomst bestemd is. Bijvoorbeeld:

- Zwanger en dan? Voorlichtingsavond
- Hoogzwanger. Voorbereiding op de bevalling!

Aangezien de organisatie veel werk met zich meebrengt, bevelen we u aan om te starten met één voorlichtingsavond (bijvoorbeeld voor de doelgroep rond de 30 weken). Als deze groepsvoorlichting goed loopt, kunt u een tweede voorlichtingsavond overwegen.

Tijdsindeling groepsvoorlichting

Op welk tijdstip van de dag vindt de groepsvoorlichting plaats? Het meest gebruikelijk is de avond, maar u kunt ook denken aan een zaterdagochtend of -middag. De ervaring leert dat u beter niet te vroeg kunt starten in verband met de werktijden van de zwangere vrouw en haar partner. Daarnaast kunt u beter niet te laat eindigen in verband met de rust die gewenst is voor de zwangere vrouw.

De indeling van de avond kan er als volgt uit zien:

- Ontvangst tussen 19.15 en 19.30 uur.
- Aanvang 19.30 uur.
- Pauze van 20.30 tot 21.00 uur.
- 22.00 uur sluiting.

U kunt overwegen om ergens tijdens die avond een kraammarkt te organiseren. Op deze markt kunnen andere organisaties informatie geven over bijvoorbeeld borstvoeding, kraamzorg, kinderopvang, zwangerschapsregelingen e.d. Ook sponsors kunnen de gelegenheid krijgen om hun zegje te doen. Omdat de organisatie van voorlichtingsavonden enige aanlooptijd vergt is het aan te bevelen om een kraammarkt later toe te voegen aan het programma. U kunt dan vooraf nagaan wat de deelnemers willen en waar ze precies behoefte aan hebben.

Omvang groep

Wat is de maximale omvang van de groep? Hieronder staan enkele voor- en nadelen genoemd van een kleine groep en grote groep.

Kleine groep (tot circa 20 personen)	Grote groep (vanaf circa 20 personen)
Makkelijker interactie mogelijk.	Kosten per persoon kunnen lager worden.
Meer tijd om in te gaan op vragen.	Groter bereik.
Meer persoonlijke aandacht.	Meer diversiteit en onderlinge interactie.
Makkelijker ruimte te vinden.	Minder verloskundigen nodig om voorlichting te geven/beter te bemensen.
Aandacht voor specifieke groepen.	Anoniemer waardoor drempel om vragen te stellen kleiner wordt.

Aanmelding cliënten

Waar worden de afspraken gemaakt voor deelname aan groepsvoorlichting? Of dienen cliënten zich alleen maar af te melden? Laat eventueel de aanmelding via de praktijkassistent verlopen.

Ontvangst en catering

Hoe en door wie worden de cliënten ontvangen? En wie zorgt voor koffie en thee?

Voorlichtingsmateriaal

Welke ondersteunende voorlichtingsmaterialen biedt u aan bij de groepsvoorlichting? Verwijs zonodig naar digitale informatie eventueel in samenwerking met andere partijen.

Benodigdheden

- bekkenmodel met pop (verkrijgbaar via diverse leveranciers);
- voorlichtingsmateriaal, folders;
- hand-outs waarin ook extra informatie vermeld kan worden zoals eventuele andere cursussen, verwijzing naar informatie op websites e.d en waarin wordt aangegeven bij wie cliënten met vervolgvragen terecht kunnen. Deze hand-outs moet u van tevoren maken;
- laptop en beamer;
- eventueel een televisie met DVD-speler en DVD's;
- goede zitstoelen;
- microfoon, spreektafel;
- eventueel een geldkistje voor het inzamelen van geld;
- eventueel een bus waarin tijdens pauze anonieme vragen kunnen worden gestopt.

Praktijkassistent

Welke rol speelt de praktijkassistent? Denk aan het voorbereiden van de avond, zoals het klaarzetten van de stoelen, de inkoop en de catering.

Financiering

Aanvraag bij gemeente

Het is belangrijk om een plan van aanpak en een begroting op te stellen. Daarmee kunt u een aanvraag bij de gemeente indienen en het gesprek met de gemeente aangaan.

Begroting

Het is verstandig om vooraf een begroting te maken. In een begroting worden de verwachte inkomsten (baten) en uitgaven (lasten) voor de prenatale groepsvoorlichting op een rij gezet. Zo worden ook de wensen en mogelijkheden duidelijk. Bij de inventarisatie van de kostenposten kunt u het beste de startkosten en structurele kosten splitsen.

Onder *startkosten* worden verstaan:

- aanschaf laptop en beamer;
- eventueel een televisie met DVD-speler, DVD's en films;
- klapstoelen;
- voorlichtingsmateriaal, bijvoorbeeld een bekkenmodel;
- thermoskannen, waterkannen, kopjes e.d.;
- microfoon, spreektafel;

- eventueel een geldkistje voor het inzamelen van geld.

Onder *structurele kosten* worden verstaan:

- kosten van de verloskundige die de voorlichting verzorgt. De KNOV adviseert als richtlijn voor 2009 een tarief van €66,- per uur. Dit uurtarief wordt tevens in de reguliere verloskundige zorg, zoals de uitwendige versie bij stuitligging, gehanteerd. Zie voor de hoogte van de tarieven de website van de KNOV: Leden > Eerstelijnsverloskundigen > Financiën > Tarieven en vergoedingen;
- eventuele huur ruimte;
- flyers, folders, tijdschriften;
- advertenties;
- hulp voor de catering;
- koffie, thee, koekjes, suiker en melk.

Sponsoring en reclame

Tijdens de prenatale groepsvoorlichting kunt u ook de plaatselijke middenstand uitnodigen die tijdens de pauze deelneemt aan een kraammarkt. Dit kan de kosten drukken van de groepsvoorlichting.

Op de ledensite van de KNOV kunt u informatie vinden over de regels met betrekking tot reclame-uitingen: Leden > Eerstelijnsverloskundigen > Marktpositie > Reclameuitingen.

5 Evaluatiefase

Evalueren is altijd belangrijk, zeker als het een nieuwe activiteit voor de verloskundigenpraktijk betreft. Evalueer in ieder geval het proces, het product en het (financiële) resultaat.

Planning

In de praktijk moet u van tevoren bepalen wanneer geëvalueerd zal worden. Ons advies: maximaal ½ jaar tot 1 jaar na aanvang, bij voorkeur met een aantal tussenevaluaties. Daarnaast moet u een beslissing nemen over wat u wilt evalueren, wie verantwoordelijk is voor de evaluatie en welke input voor die evaluatie nodig is.

Het is belangrijk om dat laatste punt (de benodigde input) van tevoren vast te stellen, want dan wordt meteen vanaf het begin de juiste informatie verzameld. Wilt u bijvoorbeeld onderzoeken welke groepen vrouwen (en hun partners) bereikt worden, dan moeten een aantal persoonskenmerken vastgelegd en verzameld worden. Afhankelijk van hun betrokkenheid spelen ook andere partijen een rol in de evaluatie.

Verschillende manieren

Evalueren van de ervaringen van cliënten met prenatale groepsvoorlichting is een manier om aan te geven dat u de wensen en behoeften van cliënten serieus neemt. Evaluatie van deze ervaringen kan op de volgende manieren plaatsvinden:

- via de aangepaste cliëntenenquête van de praktijk. De KNOV heeft een cliëntenenquête ontwikkeld waarin wordt ingegaan op de organisatie van de praktijk en op de relatie met de verloskundige. Wanneer u deze cliëntenenquête in de praktijk invoert, dan kunt u de kwaliteit van zorgverlening, inclusief de communicatie en informatievoorziening, uniform meten. In deze cliëntenenquête kunt u een aantal vragen opnemen over de prenatale groepsvoorlichting. Meer informatie over deze enquête en de toepassing ervan kunt u vinden op de ledensite van de KNOV: Leden > Werken aan kwaliteit > Cliëntenenquête;
- u kunt na afloop van elke bijeenkomst een schriftelijk evaluatieformulier (zie bijlage 5) laten invullen of mondeling evalueren;
- incidenteel toetsen na afloop van de groepsvoorlichting (schriftelijk of mondeling).

6 Overzicht actiepunten

Oriëntatiefase
• Inhoudelijke verdieping in het onderwerp
• Praktijkvisie formuleren
• Verkennen waar verloskundigen en partijen in de omgeving mee bezig zijn
• Verkennen met welke partijen samenwerking mogelijk is
• Bij ROS nagaan of ondersteuning mogelijk is
Voorbereidingsfase
• Mogelijkheden nagaan organisatie prenatale groepsvoorlichting
• Voor- en nadelen afwegen van de organisatie van prenatale groepsvoorlichting
• Besluit nemen over de wijze waarop prenatale groepsvoorlichting wordt vormgegeven
Uitvoeringsfase
Randvoorwaarden
• Doelgroep informeren
• Vaststellen of scholing noodzakelijk is
• Eventuele afspraken met samenwerkingspartners maken
Organisatie
• Bepalen onderwerpen groepsvoorlichting
• Bepalen plaats waar groepsvoorlichting plaatsvindt
• Moment in zwangerschap van aanbieden groepsvoorlichting vaststellen en frequentie
• Tijdsindeling van de groepsvoorlichting/programma van de avond vaststellen
• Omvang van de groep bepalen
• Aanmelding cliënten regelen
• Ontvangst en catering
• Voorlichtingsmateriaal regelen
• Benodigdheden regelen
• Rol praktijkassistente bepalen
Financiering
• Plan van aanpak en begroting opstellen
• Aanvragen middelen bij gemeente
• Sponsoring/reclame nagaan
• Daadwerkelijke start bepalen
Evaluatiefase
• Vaststellen wanneer evaluatie plaatsvindt
• Vaststellen op welke wijze de evaluatie gaat plaatsvinden
• Daadwerkelijke evaluatie

Deel II

Inhoudelijke onderwerpen

Diverse voorlichtingsavonden

Tijdens de zwangerschap kunt u meerdere keren een groepsvoorlichting aanbieden. In de standaard *Prenatale verloskundige begeleiding* (KNOV, 2008) wordt geadviseerd om dit twee keer in de zwangerschap te doen. Afhankelijk van de werkwijze in uw praktijk én de wijze en tijdstip waarop u informatie aanbiedt, kunt u een keuze maken voor een of meerdere voorlichtingsavonden.

Verderop staat een voorstel voor de invulling voor twee voorlichtingsavonden op de momenten die de standaard aanbeveelt. Het betreft een avond tussen 14-17 weken zwangerschap die met name gericht is op de zwangerschap. En een bijeenkomst rond 30 weken zwangerschapsduur die met name gericht is op de bevalling en het kraambed. Per avond zijn onderwerpen genoemd die u aan bod kunt laten komen. U kunt uit deze lijst onderwerpen kiezen die u relevant vindt voor de groepsvoorlichting en die aansluiten bij de specifieke behoefte van uw doelgroep. Uiteraard kunt u andere onderwerpen toevoegen.

Werkvorm

De informatie is gericht op kennisoverdracht aan de zwangere en partner. Dat betekent dat u als verloskundige informatie geeft, ondersteund met een PowerPoint presentatie en eventueel ander beeldmateriaal. De kennisoverdracht is gericht op feitelijke kennis en de gang van zaken tijdens de zwangerschap, de baring, het kraambed en de impact van het krijgen van een kind op het leven van de (aanstaande) ouders.

Een aandachtspunt is de mate waarin u interactie met de groep wilt bevorderen. Door aan deelnemers open vragen te stellen, te vragen naar eigen ervaringen en/of te vragen waar zij bang voor zijn of tegenop zien, ontstaat uitwisseling tussen uzelf en de deelnemers en tussen de deelnemers onderling. Dit bevordert een actieve deelname, geeft ruimte voor actuele vragen en zorgt ervoor dat de voorlichting zoveel mogelijk aansluit bij de wensen van de groep. Maar dit vraagt veel tijd.

Het is dan ook aan te raden vooraf te beslissen wat u wilt: voornamelijk informatie overdragen of ook uitgebreid de discussie aangaan binnen de groep. Als u voor het laatste kiest, dan kunt u minder onderwerpen aan bod laten komen. Beperk dan het aantal deelnemers per bijeenkomst tot maximaal 20.

Ook kunt u geconfronteerd worden met vragen die meer van persoonlijke aard zijn en die niet aansluiten bij de inhoud van uw voorlichting. Als dit gebeurt kunt u dat benoemen en de cliënt uitnodigen om dit met u te bespreken na de voorlichting of tijdens een consult. Hierdoor houdt u de rode draad van de voorlichting vast en volgt u zoveel mogelijk het tijdschema dat u bedacht hebt.

Doel van de groepsvoorlichting

Tijdens de prenatale consulten krijgen zwangeren al informatie over de zwangerschap en bevalling. Het doel van de groepsvoorlichting is dat hun kennis uitgebreid wordt over de zwangerschap, de bevalling en het kraambed. Zo krijgen zij meer zicht op hun eigen mogelijkheden om het verloop van de zwangerschap, bevalling en kraambed positief te beïnvloeden. Op deze manier kan het zelfvertrouwen van de zwangere en haar partner versterkt worden ongeacht het uiteindelijke verloop.

Door duidelijke voorlichting weten zwangeren beter wat ze kunnen verwachten en is de kans op eventuele teleurstelling over de gang van zaken minder groot. Daarnaast kan de informatie de keuzes ondersteunen zoals de plaats van de bevalling, al of niet kiezen voor pijnbestrijding, borstvoeding geven etcetera.

Onderwerpen voor de eerste groepsbijeenkomst tussen 14-17 weken

De verloskundige zorg

- Voorstellen van de praktijk, collega's en praktijkassistentes (eventueel met foto's). De organisatie zoals diensten en spreekuur, bereikbaarheid, locatie. Bijzonderheden praktijk, bijvoorbeeld preconceptiezorg, echocentrum, lactatiedeskundige.
- Taken en verantwoordelijkheden van de eerstelijns verloskundige in het bijzonder. Wat kan de zwangere van de verloskundige verwachten?
- Prenatale zorg, hoe zien consulten eruit, echo's, NT meting/SEO en laboratoriumonderzoek.
- Verschil tussen eerste- en tweedelijns verloskundige zorg, gemeenschappelijk doel kwaliteit van zorg, taakverdeling en de verschillende disciplines
- Samenwerking met andere beroepsgroepen (huisarts, kraamzorg, gynaecoloog, zwangerschapsbegeleiders).

Vragen en verwachtingen

- Wat hebben de vrouwen al gemerkt van hun zwangerschap? Probeer de mannen hierbij te betrekken.
- Lichamelijke veranderingen in het lichaam van de zwangere; veranderingen in en functie van de hormonale huishouding, wat zie je en wat merk je?
- Psychosociale veranderingen tijdens de zwangerschap. Zoals moeder worden, relatie met partner en kinderen, binding met kind en werk.
- Zwangerschapsverschijnselen en klachten; adaptatie van het lichaam aan de zwangerschap.
- De zwangerschap van maand tot maand: zoals groei baby, placenta, buik,
- Invloed van een gezonde leefstijl op de zwangerschap en bevalling denk aan, alcohol, drugs, roken, voeding, rust en ontspanning, lichaamsbeweging, sporten.

Verdere informatie

- Zwangerschaps cursussen bieden ondersteuning voor een goede voorbereiding op de baring. Welke cursussen zijn er en waar staat elke cursus voor? Enthousiasmeer zwangeren om zo'n cursus te volgen. Attendeer hen op folders van de cursussen die ze mee mogen nemen.
- Bespreek borstvoeding en eventuele cursussen die daarover gaan. Attendeer hen op folders van cursussen die ze mee mogen nemen.
- Combinatie zwanger zijn en werk; waar heb je recht op als je zwanger bent, wat moet je regelen tijdens je zwangerschap met je werkgever etcetera.
- Bespreek voorlichtingsmateriaal, boeken met goede informatie. Noem ook internetsites van de KNOV en de NVOG en andere sites die u van belang vindt.

Onderwerpen voor de tweede groepsbijeenkomst rond 30 weken

Gang van zaken

- De gang van zaken rond de thuis-, poliklinische en ziekenhuisbevalling.
- De taken van de verloskundige, de kraamverzorgende, doula, wijkverpleegkundige, huisarts.
- Wat heb je nodig voor de thuisbevalling en voor de poliklinische bevalling en vanaf wanneer moet dat klaar staan? Dit kunt u op de dia/handout zetten, hoeft niet uitgebreid in de voorlichting aan bod te komen.

(Vlak) voor de bevalling

- Welke veranderingen vinden er plaats ter voorbereiding op de bevalling. Bijvoorbeeld verweking cervix, indalen hoofd, Braxton Hicks contracties, inwendige en uitwendige spildraai (aan de hand van beeldmateriaal).
- Hoe kun je weten dat de bevalling begonnen is?
- Wanneer moet je bellen?
- Welke soorten weeën zijn er en wat is hun functie, de verschillende fasen (latente, ontsluitings- en uitdrijvingsfase)?
- Geef goede uitleg over de latente fase. Wat kunnen zwangeren verwachten en hoe kunnen ze met deze fase omgaan?
- Hoe kun je weeën opvangen?
- Wanneer begint de uitdrijvingsfase?

De bevalling

- Welk baringshoudingen zijn er en welke hulpmiddelen kunnen daarbij gebruikt worden?
- De rol van de partner tijdens de bevalling; betrokkenheid, eventuele taken, massage etcetera.
- Omgaan met de pijn (belang van ondersteuning, massage, water, ontspanning, baringshoudingen etcetera).
- Medicamenteuze pijnbehandeling.
- Verloop van de bevalling bij verwijzing durante partu

Na de bevalling

- Als het kindje geboren is...
- Geboorte placenta, nakijken kindje.
- Als de bevalling anders gaat dan gehoopt of verwacht, redenen van overdracht en de gang van zaken.
- Lichamelijk en psychologisch herstel na de bevalling, het nieuwe ouderschap: wat gaat er veranderen?
- Borstvoeding, hechting baby, slaappatroon, huilen.

Bijlage 1 Handleiding voor gemeenten

Zie bijlage (apart document op de website).

Bijlage 2 Voorbeeldbrief aan gemeenten

Gemeente
t.a.v. Afdeling Zorg en Welzijn

NAW-gegevens

<< plaats, datum >>

Betreft: prenatale voorlichting

Geachte heer/mevrouw,

Zoals u weet zijn de AWBZ-middelen voor prenatale voorlichting per 1 januari 2009 opgenomen in de Brede Doeluitkering Centra voor Jeugd en Gezin van de gemeente. Via prenatale voorlichting kunnen gemeenten er voor zorgen dat (aanstaande) kinderen en ouders een goede start maken. Met de CJG komt er onder gemeentelijke regie een op preventie gericht, laagdrempelig en geïntegreerd aanbod van opvoed- en opgroei-ondersteuning voor (a.s.) ouders en kinderen. Ook in de gemeente <<<< naam gemeente >>>>.

Verloskundigen hebben een spilfunctie in de begeleiding tijdens de zwangerschap en bij de geboorte, hetgeen bijdraagt tot betere kansen en zorg voor moeder en kind. Van (aanstaande) ouders is bekend dat zij een grote behoefte hebben aan informatie over zwangerschap, de bevalling en de baby. Een stabiel gezinsleven begint met een goede voorbereiding op het ouderschap. Bovendien biedt het aanbod aan prenatale zorg de (aanstaande) ouders een goede mogelijkheid om een netwerk van sociale contacten op te bouwen en inzicht te krijgen in de mogelijkheden van het CJG.

In het kader daarvan zouden wij dan ook als Kring Verloskundigen graag met u van gedachten willen wisselen over wat wij als verloskundigen de gemeente <<<< naam >>>> kunnen bieden op het gebied van prenatale voorlichting. Bijgaand treft u ons plan van aanpak aan met bijbehorende kostenraming.

Wij zijn graag bereid onze ideeën hierover toe te lichten. Wij vertrouwen erop dat u ons op korte termijn zult uitnodigen voor een gesprek.

Met vriendelijke groet,

Namens de Kring Verloskundigen...
Mevrouw/de heer

Bijlage 3 Illustraties verstriking en ontsluiting

U vindt de illustraties apart op de KNOV website bij het draaiboek.

Bijlage 4 Film in- en uitwendige spildraai

U vindt het filmpje apart op de KNOV website bij het draaiboek.

Vermeld altijd de bron van dit filmpje bij gebruik: Academisch Ziekenhuis Amsterdam.
Gebruik zo mogelijk ook hun logo:

Om dit filmpje te gebruiken moet wel een media player die met ASF om kan gaan geïnstalleerd zijn op uw computer. Dit zijn bijvoorbeeld Windows media player, VLC media player of Irfanview. Deze kunt u gratis downloaden van internet.

Sluit een beamer aan op een laptop. Kopieer dit filmpje op het bureaublad. Vervolgens klikt u op uw rechter muisknop en selecteer dan “openen met”. U kunt nu de bij u geïnstalleerde media player aanklikken. Als het goed is begint het filmpje te lopen.

Bijlage 5 Evaluatieformulier deelnemers groepsvoorlichting

Toelichting bij het invullen

Wij willen graag van u horen wat u van de voorlichtingsavond vindt. Uw mening is voor ons belangrijk. Door uw mening te geven helpt u ons om de voorlichtingsavond verder te verbeteren.

Kruis het antwoord aan dat voor u het meest van toepassing is.

1. Wat was voor u een reden om deel te nemen aan de voorlichtingsavond?

- De verloskundige adviseerde ons om naar deze avond te gaan
- Ik wil graag meer informatie over de zwangerschap/baring
- Ik denk dat ik met deze informatie beter weet wat ik kan doen om:

.....

.....

.....

- Ik hoorde enthousiaste verhalen over deze avond.
- Anders, namelijk:

.....

.....

.....

2. Wat vond u van de duur van de avond?

- Goed
 - Te kort
 - Te lang
- Toelichting:

.....

.....

.....

3. Wat vindt u van het tijdstip van de bijeenkomst? (vantot.... uur)

- Prettig
 - Onprettig
- Toelichting:

.....

.....

.....

4. Wat vindt u van het aantal deelnemers van deze avond?

- Prettig
 - Onprettig
- Toelichting:

5. Wat vindt u van deze ruimte?

- Goed
 - Redelijk
 - Slecht
- Toelichting:

6. De voorlichting sloot goed aan bij wat ik al wist over de zwangerschap/en of bevalling.

- Ja, het was goed
 - Neen, ik miste informatie
 - Neen, er was teveel informatie
- Toelichting:

7. Het filmpje/de filmpjes waren een belangrijke aanvulling op de lezing.

- Ja, het was aanvullend/verhelderend
- Nee, het was niet aanvullend/verhelderend. Het had voor mij niet gehoeven.
- Anders, namelijk

8. Wat vindt u van de manier waarop de verloskundige de voorlichtingsavond heeft gegeven?

- Goed
 - Gaat wel
 - Slecht
- Toelichting:

.....

.....

.....

9. Heeft u suggesties om de voorlichtingsavond te verbeteren?

.....

.....

.....

.....

.....

10. Welke zin, uitspraak of uitleg is u het meeste bijgebleven vanavond?

.....

.....

.....

.....

.....

11. Zou u andere zwangeren adviseren om naar deze voorlichtingsavond te gaan?

- Zeker
 - Ja
 - Misschien
 - Neen
 - Zeker niet
- Toelichting:

.....

.....

.....

12. Heeft u nog andere opmerkingen?

A series of horizontal dotted lines provided for writing additional remarks.

Hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Bijlage 6 Activiteitenplan

Wat	Wie	Wanneer
Oriëntatiefase		
Inhoudelijke verdieping in het onderwerp		
Praktijkvisie formuleren		
Verkennen waar verloskundigen en partijen in de omgeving mee bezig zijn;		
Verkennen met welke partijen samenwerking mogelijk is		
Kennisnemen van de ontwikkelde producten van de KNOV		
Bij ROS nagaan of ondersteuning mogelijk is		
Vorbereidingsfase		
Mogelijkheden nagaan organisatie prenatale groepsvoorlichting		
Voor- en nadelen afwegen van de organisatie van prenatale groepsvoorlichting		
Besluit nemen over de wijze waarop prenatale groepsvoorlichting wordt vormgegeven		
Uitvoeringsfase		
Randvoorwaarden <ul style="list-style-type: none"> • Doelgroep informeren • Vaststellen of scholing noodzakelijk is • Eventuele afspraken met samenwerkingspartners maken 		
Organisatie <ul style="list-style-type: none"> • Bepalen onderwerpen groepsvoorlichting • Bepalen plaats waar voorlichting plaatsvindt • Moment in zwangerschap van aanbieden groepsvoorlichting vaststellen en frequentie • Tijdsindeling van de groepsvoorlichting/programma van de avond vaststellen • Omvang van de groep bepalen • Aanmelding cliënten regelen • Ontvangst en catering • Voorlichtingsmateriaal regelen • Benodigdheden regelen • Rol praktijkassistente bepalen 		
Financiering <ul style="list-style-type: none"> • Plan van aanpak en begroting opstellen • Aanvraag middelen bij gemeente • Sponsoring/reclame nagaan 		
Daadwerkelijke start bepalen		
Evaluatiefase		
Vaststellen wanneer evaluatie plaatsvindt		
Vaststellen op welke wijze de evaluatie gaat plaatsvinden		
Daadwerkelijke evaluatie		

Bijlage 7 Handige tips

Het opzetten van een voorlichtingsavond is iets wat u niet dagelijks doet. In deze bijlage geven we u tips voor het geven van zo'n avond.

Belangrijke vragen bij het opzetten van de voorlichtingsavond zijn:

- Voor wie is deze avond bedoeld?
- Wat wilt u met de voorlichtingsavond bereiken?
- Welke onderwerpen komen er aan bod?
- Hoe gaat u de voorlichting vorm geven?
- Wie gaat de avond verzorgen?

Bij het doorlopen van het draaiboek heeft u deze vragen in grote lijnen al beantwoord. U kunt nu beginnen met het opzetten van de voorlichtingsavond.

Ontvangst

Zorg dat u altijd ruim van te voren aanwezig bent. Controleer of alles aanwezig is en of de apparatuur werkt. Een prettige ontvangst maakt duidelijk dat deelnemers welkom zijn. Denk aan: bewegwijzering, goede verlichting, voldoende ruimte in de garderobe, een open deur, koffie en thee, een persoonlijke begroeting.

Inleiding (ongeveer 10 minuten)

De inleiding bestaat uit een welkom aan de deelnemers. U stelt zichzelf voor, eventueel ook andere personen die inhoudelijk bij de avond betrokken zijn. U vertelt iets over de opzet van de avond. Zo weten de deelnemers wat ze kunnen verwachten.

Maak een reële tijdsplanning met de onderwerpen, inclusief de pauze.

Voorlichting inclusief pauze

Tijdens de pauze kunnen de deelnemers even ontspannen, er is ruimte voor koffie en thee. Het is tevens een moment om informeel met anderen te praten, contact met de verloskundige te zoeken of voorlichtingsmateriaal te bekijken.

PowerPoint presentatie

Een PowerPoint presentatie ondersteunt datgene wat u vertelt. Deelnemers horen niet alleen de informatie, maar zien die ook puntsgewijs op de dia staan. Het blijkt dat mensen informatie beter onthouden als zij die horen én zien. Bovendien geeft de PowerPoint presentatie structuur aan uw lezing. Bedenk bij de invulling wat u op de dia's wilt zetten, welke animaties of foto's u wilt gebruiken en met welke kleuren u wilt werken.

Tips PowerPoint presentaties

- Zorg voor voldoende contrast. Voor presentaties op een groot scherm is een donkere achtergrond met een lichte letter het meest geschikt. Vermijd een witte achtergrond met zwarte letters. Wanneer letters en achtergrond bijna dezelfde kleur hebben is de presentatie onleesbaar.
- Zorg ervoor dat de achtergrond rustig is, liefst één kleur. Verwerkt u een plaatje in de achtergrond, doe het dan op een dusdanige manier dat het bijna niet zichtbaar is, anders heeft het teveel invloed op de leesbaarheid van de tekst. Logo's horen bescheiden in een hoekje.
- Gebruik zo weinig mogelijk kleuren in de tekst. Bij gebruik van meerdere kleuren kan de aandacht verminderen. Hanteer niet meer dan twee, hooguit drie kleuren per dia. Wees consequent voor de hele presentatie. Gebruik nooit verschillende lettertypes.

- Per dia maximaal vijf regels tekst. Gebruik weinig woorden, laat lidwoorden en hulpwerkwoorden zoveel mogelijk weg.
- Gebruik grote letters. Niets is zo vervelend als een tekst niet kunnen lezen op een dia tijdens een presentatie. Gebruik daarom maar één soort lettertype, liefst 24 of groter. Wees zeer spaarzaam met vet, cursief en verschillende lettergroottes.
- Gebruik animatie en overgangseffecten met mate, niet meer dan twee of drie verschillende soorten effecten per presentatie en niet meer dan één per dia.
- Gebruik beelden zoals plaatjes, grafieken en foto's die de inhoud ondersteunen. Overdrijf daarbij niet en gebruik niet meer dan twee plaatjes per dia. Ook hier geldt weer: maak de hoeveelheid informatie per dia niet te groot.

Afronding (ongeveer 10 minuten)

Tijdens de afronding kunt u een samenvatting geven van de belangrijkste informatie en deelnemers attenderen op websites, informatiemateriaal, boeken.

Interactie met de groep

Hoe actief wilt u met de groep werken, krijgen deelnemers veel gelegenheid om vragen te stellen of ervaringen uit te wisselen? Of wilt u juist met name informatie geven en het vragen stellen beperken? Bij een groepsgrootte van maximaal twintig deelnemers is het mogelijk interactief met deelnemers aan de slag te gaan. Als de groep groter is dan twintig is een groepsgesprek niet meer mogelijk, u verliest contact met de groep als geheel en deelnemers zijn minder geneigd om naar elkaar te luisteren. Er is dan alleen gelegenheid tot het stellen van informatieve vragen.

Hoe kunt u omgaan met vragen uit een groep?

Tijdens of na de presentatie stellen deelnemers vragen. Soms kunt u vragen direct beantwoorden als ze aansluiten bij de informatie die u op dat moment geeft. Of u kiest ervoor om de vraag later te beantwoorden omdat de vraag past bij de informatie die u later vertelt. U kunt de vraag zolang opschrijven op een flap-over.

Tips hoe u met vragen kunt omgaan

- Beantwoord vragen één voor één en zoveel mogelijk 'to the point'.
- Luister goed naar de vraag en kijk de vragensteller aan. Laat de vragensteller uitpraten. Geef nog niet teveel reactie.
- Herhaal kort de vraag. Zo wint u tijd om na te denken hoe u de vraag gaat beantwoorden. Bovendien kunt u nagaan of u de vraag juist hebt begrepen en weet u zeker dat iedereen de vraag gehoord heeft. Begin pas met antwoorden als u de vraag goed hebt begrepen.
- Geef steeds antwoord op één vraag. Wanneer iemand meerdere vragen stelt, geef dan aan dat u een x aantal vragen hebt gehoord. Wanneer de vragen leiden tot een lang antwoord, geef dan aan dat u anderen ook in de gelegenheid wilt stellen om vragen te stellen.
- Geef een eenvoudig antwoord. Richt u tot de hele groep.
- Ga bij het beantwoorden van de vraag niet in discussie. Laat u evenmin verleiden tot uitspraken die u niet wilt doen.
- Als u het antwoord niet weet, zeg dat dan.
- Soms leent het onderwerp van een vraag zich niet voor gezamenlijke bespreking of is er binnen het programma geen tijd voor. Geef dan aan dat het onderwerp voor de vragensteller belangrijk is, maar te specifiek om voor de gehele groep te bespreken. Verwijs zondig naar een ander tijdstip om individueel over het onderwerp verder te praten.

- Vragen over uw persoonlijke mening. Het is mogelijk om aan te geven dat het niet aan de orde is hoe u als verloskundige over de situatie denkt.

Bijlage 8 Voorbeeld voorlichtingsbijeenkomst

U vindt het voorbeeld van een voorlichtingsbijeenkomst de presentatie apart op de KNOV website bij het draaiboek.

Dit voorbeeld van een presentatie van een voorlichtingsbijeenkomst is gemaakt door Truus Gale. Zij heeft vele voorlichtingsbijeenkomsten met ongeveer dit programma gegeven. Uiteraard kunnen andere programma invullingen ook goed zijn.

U kunt dit voorbeeld in zijn geheel overnemen maar ook aanpassing ervan of gebruik van een selectie van haar sheets staat u vrij.

Veel van haar illustraties zijn niet opgenomen omdat deze niet vrij gebruikt mochten worden. De ingevoegde foto's en illustraties zijn wel rechtenvrij. U kunt de presentatie nog verder aankleden met eigen foto's. Er is bewust geen achtergrond en kleur gebruikt zodat u naar eigen inzicht en smaak deze kunt invoegen.